

Kopřivnická odnož pobočky České archeologické společnosti pro severní Moravu a Slezsko

Jiří Tichánek

Počátky této odnože, tedy „kopřivnického kroužku“ lze spojit s rozhodnutím vedení města Kopřivnice, totiž provést záchovnou údržbu nejstarší památky na jejím katastru – hradu Šostýna.

Záchovná údržba spočívající v konzervaci nadzemních zbytků hradu, byla logicky spojena s částečným vypreparováním dochovaných zdí ze země a zároveň i s odkrytím předpokládaného zdiva, které se sice předpokládalo, ale bylo skryto v terénu, který byl navíc hustě porostlý křovinami a náletovými stromy.

Celá akce, tedy veškeré práce, pak trvaly zhruba od roku 1988 do roku 2002, plných 14 let. Práce byly odborně zaštitěny Archeologickým ústavem v Brně, který zde prováděl pravidelné kontroly za účasti PhDr. Pavla Kouřila a PhDr. Vratislava Janáka. Odborného trvalého dozoru se zhostil archeolog okresního Vlastivědného muzea v Novém Jičíně PhDr. Emanuel Grepl. Město Kopřivnice pořádalo dvakrát ročně na hradě kontrolní dny, kdy se zjišťovalo, kolik práce bylo odvedeno a zda finanční prostředky na materiál pro stavební práce byly vynaloženy účelně. Z počátku město poskytlo materiál na výstavbu dřevěné stavební boudy a vybavení kolečky a potřebným nářadím. Samotné práce pak probíhaly pod dohledem Jiřího Tichánka a Ladislava Kostelníka, který zhotovil i míchačku na kliku, neboť elektřina na hradě nebyla pro náročnost financí realizována. Tichánek, jako pracovník kopřivnického muzea, zabezpečoval práce výkopové a archeologické, Kostelník pak práce stavební a dokumentační. Po celé období byl veden stavební deník, kde byly popsány práce i účast brigádníků. Tyto stavební deníky však byly v závěru roku 2002 ze stavební boudy na hradě odcizeny. Proto se dnes jen stěží dají určit ty stovky odpracovaných hodin i stovky vyvezených koleček vykopaného rumoviska.

Ladislav Kostelník při konzervaci narušeného zdiva

Lze odhadnout, že se během celého období prací na hradě vystřídal na dvě stovky brigádníků. Ať už to byli dobrovolníci z Kopřivnice a blízkého okolí, skauti, kteří zde jezdili na víkendy až

z Kroměříže, místní členové Klubu turistů, mezinárodní brigády studentů z Velké Británie, USA, Německa, Francie atd.

Největší, téměř stálou účast při brigádách měli však místní, povětšinou mladí lidé. Těch tzv. „skalních“ bylo téměř dvacet. Ti se pak scházeli většinou v místním muzeu, a v rámci České archeologické společnosti – pobočky pro severní Moravu a Slezsko se přetvořili v tzv. „Šostýnský kroužek“.

Členové kopřivnického kroužku při opravě portálu sklepních prostor

Práce tohoto kroužku však nespočívala jen v brigádnické činnosti na hradě, nýbrž i v osvětové a propagační práci. Ve sledovaném období proběhlo v muzeu Fojtství několik archeologických výstav, které prezentovaly široké veřejnosti výsledky veškerých objevů, které byly na hradě učiněny. Archeologické nálezy byly deponovány do depozitáře muzea, většina z nich konzervována ve spolupráci s restaurátorskou dílnou muzea v Novém Jičíně. Architektonické pískovcové články byly soustředěny do sklepů paláce, částečně do areálu muzea. Keramický materiál byl částečně restaurován v odborné dílně v Děhylově. Nálezy mincí na hradě určil člen kroužku numismatik Tomáš Truchlý. Průběžně se prováděla pečlivá fotodokumentace (dnes uložená v kopřivnickém muzeu) a bylo natočeno i několik DVD kazet filmů o historii hradu i o pracích na hradě. Velmi důležitou byla práce spojená se zaměřením hradu a jeho nadzemních částí, i částí nově objevených. Tato zaměřování a postupné překreslování do půdorysných map prováděl výše zmíněný p. Ladislav Kostelník, jinak v té době předseda letopisecké komise města. Pan Kostelník také později vytvořil maketu předpokládané podoby hradu před jeho zánikem. Jiný člen kopřivnické skupiny – Jan Štěpánek nakreslil zdařilý soubor rekonstrukčních kreseb hradu v době své slávy. Zajímavými byly nálezy pravěké (sice ojedinělé), které doložily, že šostýnské hradisko bylo osídleno již mnohem dříve, než zde byl vystavěn hrad. Člen kroužku – PhDr. Grepl periodicky zpracovával nálezové zprávy, které jsou dnes uloženy také v místním muzeu. Velmi cenný byl soubor keramických dlaždic s reliéfem dubového listu objevený v zánikovém horizontu sklepa paláce.

PhDr. Emanuel Grepl

Jiří Tichánek

Ladislav Kostelník

PhDr. E. Grepl přebíral archeologický materiál z výkopových prací

Z významných objevů vzpomenu především objev bergfritu na severním pahorku, který napomohl určit zakladatele hradu a jeho typologii. Významný byl i objev dvojího zánikového horizontu, jenž potvrdil pohnuté osudy hradu mezi léty 1404 – 1422.

Krátká porada před stavební boudou. Zprava: E. Grepl a L. Kostelník

V letech 2000 až 2002 byla členy kopřivnické skupiny provedena konzervace zbytku bergfritu. Odchodem Jiřího Tichánka na radnici došlo také k odlivu dobrovolných brigádníků a začalo se uvažovat o ustavení speciální stavebně realizační skupiny s cílem, aby vybraná stavební firma dokončila veškerou konzervaci zbývajících zdiva hradu. Tento cíl se však realizoval pouze částečně.

Zleva: členové kopřivnické skupiny Jiří Tichánek, Pavel Letý a Pavel Šimůnek

Hrad Šostýn zdaleka nevydal všechna svá tajemství, mnohé nám zůstává utajeno pod nánosy suti a hlíny. Jejich další podhalení je na generacích příštích. Většinu všech prací zde vykonali nadšenci – brigádníci, archeologové – amatéři. Ukázalo se však, že může fungovat cesta vytváření dlouhodobého kultivovaného vztahu odborníků s neprofesionály, která spočívá nejen v metodické pomoci, nýbrž i v praktickém zadávání úkolů, jenž mohou být pro profesionální instituce vyhotoveny téměř bez nákladů.

Lze shrnout, že kopřivnický kroužek neprofesionálních archeologů vznikl právě díky nadšení směřujícímu k záchraně uvedené památky. Zmíněný archeologický výzkum byl druhotný, vyvolaný především nutnou záchrannou údržbou. Části zříceniny odkryté při vykopávkách v třicátých letech minulého století byly koncem 80. let v havarijním stavu. Vystala neodkladná potřeba zabezpečit nadzemní části hradu a zastavit, či časově alespoň omezit mizení stavby a postarat se o zdokumentování minulosti i současnosti hradu. Nejprve byly odstraněny nánosy sutě, hlíny a kamení z prostorů suterénu paláce. Pro následné konzervování zdiva spočívající v jeho vyspárování, doplnění a zarovnání korun průběhů zdí bylo nutno obnažit zdivo až na původní vesměs skalnaté podloží. Bohatství archeologických nálezů v kulturní vrstvě pak zapříčinilo otevřít zde záchranný a zjišťovací archeologický výzkum. Cílem, který byl naplněn, se stalo ověření všech probíhajících zdí a hradeb v areálu hradního jádra. Jako závěr celé etapy prací byl z popudu členů kopřivnické skupiny proveden archeogeofyzikální výzkum lokality včetně doposud nezkoumaného severního předhradí.

U zrodu celého záměru stálo na počátku několik místních nadšenců pro historii, z nich znovu připomenu místního občana, dlouholetého bývalého kronikáře města p. Ladislava Kostelníka. Bez nadsázky lze říci, že v inkriminovaném období prací na hradě se stal Šostýn jeho druhým domovem. Veškeré manuální práce byly prováděny brigádnickou činností bez nároku na mzdu. Vystřídala se tu bezmála stovka brigádníků, skautů, trampů, nadšenců pro historii a odpracovaly se tu tisíce hodin. I dnes mnohé členy kroužku, kteří se podíleli na těchto pracích, najdeme nezištně pomáhat například na nedalekém hradě Starý Jičín.

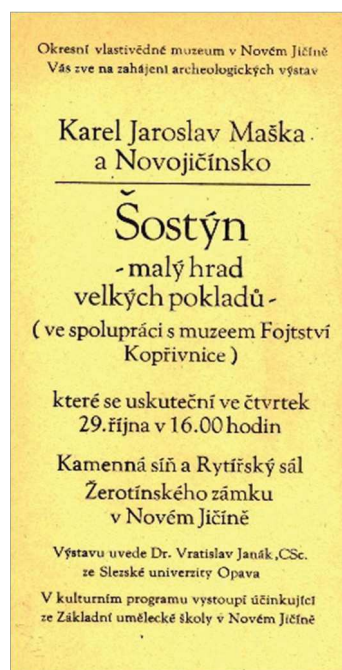
Ukončením prací na hradě však neskončila činnost kopřivnické odnože pobočky. Skupina, resp. její část se zaměřila na vyhledávání a lokaci bývalých, vesměs drobných středověkých sídel

v regionu. I když mnohé byly z historických zmínek známy, většinou se nevědělo, kde tato drobná sídla stávala. Většina z nich zmizela beze stopy. Prvním, kdo se touto problematikou zabýval, byl vlastivědný badatel z Dobré u Frýdku p. Milan Boris. Jeho práce spočívala v podrobném studiu map 1: 5000, kde vytipoval možnou přítomnost zaniklého hrádku či tvrze a kolegům pak sdělil své výsledky spočívající v informaci, kde v terénu hledat. Tento postup, který praktikovala skupina neprofesionálních archeologů z Frýdecka pod vedením Mgr. Jaromíra Poláška, pak aplikovala i kopřivnická skupina neprofesionálních archeologů. Byly tak nalezeny mnohé neznámé lokality, které byly posléze potvrzeny studiem starých map i povrchovými sběry archeologických artefaktů. Připomenu např. lokaci tvrzí v Bítově, Děrném, Lubojatech, Pohořílkách, Polouvsí, Vrchách, Závišicích, zámek Schlössel u Bartošovic na Novojičínsku, na Frýdecko Místecku např. v Bašce, Bruzovicích, Dobraticích, Frýdlantu, Hodoňovicích, Vratimově aj. Výsledky kolektivu byly publikovány. Významnou měrou přispěl k těmto objevům kolega J. P. Štěpánek.

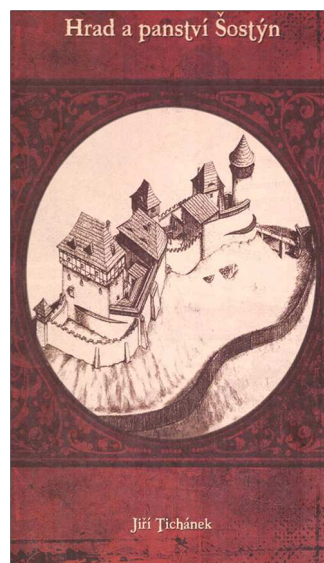
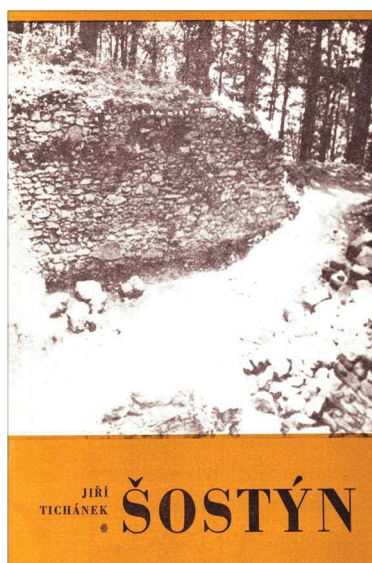
Foto z výstavy v Kopřivnici (zleva: PhDr. P. Kouřil, PhDr. V. Janák a PhDr. Ad. Turek)

Jiným zdařilým projektem „kopřivnické“ skupiny byly práce související s mapováním a průzkumem drobných pohraničních pevnůstek – tzv. šancí. Ty byly lokovány převážně na základě studia historického vojenského mapování. Výsledky těchto průzkumů byly povětšinou publikovány v periodiku Archeologie Moravy a Slezska.

Pozvánky na výstavu v Novém Jičíně a v Kopřivnici

Publikace Jiřího Tichánka o Šostýně [TICHÁNEK 1989; 2008]

Použitá literatura:

- KOLBINGER, D. 2001: Pobočka České archeologické společnosti pro severní Moravu a Slezsko si připomíná 20 let své historie. AMS I, 19–20.
- TICHÁNEK, J. 1989: Šostýn. Kopřivnice.
- TICHÁNEK, J. 2001: Z historie archeologického kroužku v Kopřivnici – začleněného do České archeologické společnosti – pobočky pro severní Moravu a Slezsko. AMS I, 170–172.
- TICHÁNEK, J. 2006: Archeologický výzkum a záchovná údržba hradu Šostýna v letech 1988–2000. AMS VI, 150–154.